

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Georgien 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Respekten för mänskliga rättigheter är på många områden god. Trots en stundtals kraftigt polariserad politisk debatt respekteras valprocessen och valresultatet. Demokratin är fortfarande ung och i den allmänna debatten och politiska uttalanden märks ibland en bristande förståelse för de demokratiska institutionernas roll och samspel. Vad gäller respekt för rättsstatens principer förekommer politisk påverkan av domstolar och polis och det finns uppgifter om polisvåld och förnedrande behandling. Korruption, som framgångsrikt bekämpats på lägre nivåer, anses förekomma på högre nivå i samhället, men åtgärder vidtas mot detta. Fattigdomen i landet är utbredd och arbetslösheten hög.

Georgien kontrollerar inte utbrytarregionerna Abchazien och Sydossetien. Begränsad tillgänglighet och information gör det svårt att bedöma läget för de mänskliga rättigheterna i dessa regioner. Rättsosäkerhet och diskriminering av etniska georgier utgör dock problem. I Sydossetien märks en tydlig trend mot minskat utrymme för civilsamhället.

En positiv trend kan noteras vad gäller kvinnors rättigheter och kampen mot våld mot kvinnor, där viktiga framsteg gjorts både i form av strukturella reformer och i attitydförändring. Någon motsvarande trend kan inte urskiljas vad gäller etniska, religiösa och sexuella minoriteter, där staten brister i sin skyldighet att skydda minoriteterna och säkerställa deras rättigheter. Statens bristande förmåga att utreda och lagföra brott mot minoriteter har kritiserats av såväl civilsamhället i Georgien som internationella människorätts-

organisationer. Hbtq-personer och medlemmar av Jehovas vittnen utgör två av de mest utsatta grupperna. Barnets rättigheter är eftersatta med problem bland annat med våld mot barn och barnfattigdom. Diskriminering och stigmatisering av personer med funktionsnedsättning är vanligt förekommande och leder till flera begränsningar av deras rättigheter.

Den politiska diskussionen i Georgien är polariserad och det finns en relativt stark opposition. Valet 2016 gick huvudsakligen lugnt och ordnat till, trots enstaka våldsamma incidenter. Valet övervakades av ett stort antal nationella och internationella valövervakare.

Ytterligare åtgärder krävs för att stärka rättsväsendets oberoende och eliminera politisk inblandning i rättsprocesser. Rättsväsendet kritiserar också för bristande förmåga att utreda och lagföra brott som begåtts av polis eller fängelsepersonal.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Det finns brister vad gäller respekt för rättsstatens principer vilket framförts av bland andra civilsamhällesplattformen Koalitionen för ett oberoende och transparent domstolsväsende.

Högsta rådet för rättsfrågor har kritiserats för att inte följa fastlagda procedurer, för bristande objektivitet i granskningar av domarkandidater och för att utnyttja sitt mandat på ett sätt som inte följer principerna om objektivitet och oberoende. Under våren 2016 tillsattes 65 domare på livstidsnomineringar i processer som inte följde regelverket och där flera av kandidaternas kompetens och kunskap om mänskliga rättigheter ifrågasattes av civilsamhället.

Kritiken mot vad som uppfattats som selektiv rättskipning efter maktskiftet 2012 har fortsatt under 2015 och 2016. Det tidigare regeringspartiet Förenade nationella rörelsen (UNM) hävdar att politiska motiv varit avgörande när åklagaren valt i vilka fall korruptionsanklagelser tagits vidare till domstol. Bristen på tydliga urvalskriterier och det faktum att en stor andel av de fall som lett till rättegång riktat sig mot medlemmar av det nuvarande oppositionspartiet UNM gör att åtalen setts som politiskt motiverade. Såväl

det georgiska civilsamhället som internationella organisationer har följt dessa rättegångar och pekat på processuella felaktigheter och tillkortakommanden.

Även polisen har kritiserats för att stå under politiskt inflytande. Här har kritikerna pekat på inrikesministerns inflytande över personalbeslut om tillsättning, befordran och disciplinära åtgärder inom polisen, vilket i förlängningen kan undergräva polisens möjlighet att fatta oberoende beslut.

Under 2016 diskuterades vad som kallats en tredje våg av rättsreformer i syfte att åtgärda problemen rörande bristande oberoende inom rättsväsendet. Reformpaketet har förändrats under lagstiftningsprocessens gång och representanter för det georgiska civilsamhället menar att det i sin nuvarande form inte åtgärdar de svagheter i rättssystemet som identifierats.

Under våren 2016 antogs ett lagförslag om processuella förändringar av Konstitutionsdomstolens arbete. Förslaget fick kritik från såväl civilsamhället som Venedigkommissionen både i substans och för det sätt på vilket det antogs. Kritikerna menade bland annat att kraven riskerar att hindra domstolens arbete och därmed den konstitutionella kontrollen av lagar och rättspraxis.

Genom kraftfulla antikorrupsionsreformer lyckades Georgien under 2000-talet minska korruptionen betydligt och antikorrupsionsarbetet har fortsatt under senare år. I Transparency Internationals Corruption Perceptions Index intar Georgien plats 48 av 168 länder, en nivå som Georgien stabilt legat på de senaste åren. Trots dessa framsteg menar kritiker att det fortfarande förekommer korruption bland politiker och andra beslutsfattare på hög nivå. Nivån av politisering av tjänstemän inom statsförvaltningen har också kritiserats. Både parlamentsvalet 2012 och lokalvalen 2014 ledde till ett stort antal politiskt motiverade uppsägningar av tjänstemän.

Sammantaget placerar sig Georgien på plats 29 i World Justice Projects rättsindex. Världsbankens index Ease of Doing Business ger Georgien 13 poäng av 18 möjliga vad gäller tillgången till rättvisa för företag och enskilda i civilrättsliga ärenden. Transparency International-Georgia menar dock att rättsprocessens kvalitet försämrats under 2016, eftersom brist på domare försenar rättsprocesserna och försämrar kvalitet på domstolsbesluten.

Lagen om eliminering av alla former av diskriminering (Ickediskrimineringslagen) antogs i samband med undertecknandet av Associeringsavtalet med

EU 2014 som en del av anpassningen av georgisk lagstiftning till EU-rätten. Lagen ger Ombudsmannen i uppdrag att övervaka implementeringen av lagen. Ombudsmannens rekommendationer är inte bindande för enskilda individer eller privata aktörer, som inte heller är skyldiga att samarbeta med Ombudsmannen, något som påverkar Ombudsmannens arbete negativt.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Landets ledning utgörs av presidenten, regeringen och parlamentet. Parlamentet har 150 ledamöter, varav 77 väljs i proportionella val från partilistor och 73 i majoritetsval i enmansvalkretsar. Georgien har allmän rösträtt och val till parlamentet äger rum vart fjärde år, senast 2016. Den verkställande makten delas mellan presidenten, som väljs i direkta val vart femte år, och regeringen. Presidenten beslutar i frågor rörande utrikespolitik och säkerhet. Det har förekommit konflikter mellan presidenten och regeringen angående presidentens befogenheter.

En återkommande kritik från civilsamhället och den politiska oppositionen rör den tidigare premiärministern Bidzina Ivanishvilis roll. Trots att denne i dagsläget inte har någon formell politisk roll uppfattas han av många ha ett avgörande inflytande över regeringens arbete.

Det politiska klimatet i Georgien är dynamiskt om än polariserat och det finns en relativt stark opposition. Valet 2016 gick huvudsakligen lugnt och ordnat till, trots enstaka våldsamma incidenter. Valet övervakades av ett stort antal nationella och internationella valövervakare. Andelen kvinnor i den georgiska politiken är liten. Ett förslag om obligatorisk kvotering av kvinnor på partilistor diskuterades under 2015 men antogs inte. I dagsläget finns ett frivilligt kvoteringsystem där minst 30 procent kvinnor på partilistan ger partiet rätt till utökad statlig finansiering. Det nyvalda parlamentet har ca 15 procent kvinnliga ledamöter vilket är en ökning i förhållande till det tidigare parlamentet. På lokal nivå är bara elva procent av de folkvalda kvinnor.

Det politiska deltagande av etniska minoriteter är lågt. I parlamentsvalet 2016 valdes sju minoritetsrepresentanter in i parlamentet, samtliga azerier eller armenier. Representationen är något högre på lokal nivå.

Det civila samhällets utrymme

Enligt lag kan civilsamhället i stort sett arbeta fritt och det finns ett varierat civilsamhälle. Det är lätt att registrera nya organisationer och civilsamhället får ta emot finansiering från enskilda, staten och internationella givare. Möjligheten att delta i den offentliga debatten och få tillgång till beslutfattare och beslutsprocesser varierar men är överlag god, med en ökande andel konsultativa processer på lokal och nationell nivå. Civilsamhället i Georgien är generellt sett dynamiskt med aktiva organisationer inom en rad områden såsom kvinnoorganisationer och miljöföreningar.

Trots goda förutsättningar för ett aktivt civilsamhälle finns det också utmaningar. I några fall har ledande politiker offentligt kritiserat representanter från några av de mest framstående civilsamhällesorganisationerna och ifrågasatt deras personliga kvalitéer och lämplighet att representera civilsamhället på ett sätt som riskerar att avskräcka och leda till självcensur.

En annan svårighet för civilsamhället är allmänhetens och beslutsfattarnas bristande förtroende och förståelse för civilsamhällets roll. Kaukasus forsknings- och resurscenter (CRRC) opinionsundersökning Kaukasusbarometern från 2015 visar att bara 23 procent av de tillfrågade känner förtroende för civilsamhället. En stor del av civilsamhället, inte minst de mest framstående organisationerna, är baserade i Tbilisi men det finns också aktiva organisationer ute i landet, även om det finns stora skillnader mellan de olika regionerna.

I utbrytarregionen Abchazien finns ett flertal civilsamhällesorganisationer som arbetar med olika frågor. I utbrytarregionen Sydossetien är situationen svårare med ett minskande utrymme för civilsamhället. Våren 2014 antog de facto-myndigheterna i Sydossetien lagstiftning som efter rysk modell klassificerar organisationer som tar emot utländskt stöd som utländska agenter, vilket kraftigt försvårar för organisationerna att agera oberoende.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Under 2015 presenterade Ombudsmannen elva fall av misstänkt tortyr eller förnedrande behandling i samband med frihetsberövande för åklagaren. Åklagaren valde dock i samtliga fall att inte klassificera brotten som tortyr

utan valde en mindre allvarlig brottsrubricering. Under 2015 gjordes totalt 198 anmälningar om polismisshandel eller tortyr. Ombudsmannen understryker i sin rapportering att omfattningen och omständigheterna kring fallen av polismisshandel är alarmerande.

Flera viktiga reformer av kriminalvården har genomförts och problemen med tortyr och överbeläggning har minskat märkbart. I dagsläget uppfyller de flesta fängelser lagens krav på fyra kvadratmeters cellyta per intagen. Infrastrukturen på olika fängelser varierar, men problem med ventilation, vatten, sanitet och hygien är vanliga. Fängelseförhållandena generellt tillåter inte adekvat stöd och hjälp för återanpassning och integrering i samhället. Isolering av intagna används systematiskt och utan laglig grund och intagna som inte talar georgiska, såsom etniska minoriteter och utlänningar, saknar ofta kännedom om sina rättigheter. Det förekommer att intagna som antas vara hbtq-personer utsätts för diskriminering och ofredande.

FN:s specialrapportör för tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling påpekade i sin rapport 2015 att hundratals tortyroffer fortfarande väntar på att åklagaren ska undersöka deras anmälningar om tortyrbrott begångna fram till 2012. Det saknas statliga program för rehabilitering av tortyroffer, som till största delen inte får stöd.

Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades 1997.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Georgiska unga juristers förening (GYLA) hävdar att misstänkta frihetsberövas i alltför hög utsträckning och att praxis inte är i enlighet med internationell standard. Kritik har också riktats mot hur åklagaren presenterat åtalet i vissa högprofilfall, vilket lett till att den lagstadgade maxgränsen för häktning om nio månader har kringgåts. Konstitutionsdomstolen fastslog under 2015 att maxgränsen om nio månader ska respekteras.

De administrativa gränslinjerna till utbrytarregionerna Abchazien och Sydossetien utgör en begränsning av rörelsefriheten för befolkningen i Georgien. Gränslinjen mellan Sydossetien och övriga Georgien är stängd och bara Röda korset tillåts passera regelbundet. Gränslinjen mellan Abchazien och övriga Georgien är öppnare och befolkningen på båda sidor kan i teorin ansöka om tillstånd hos de facto-myndigheterna att korsa

gränslinjen om de har rätt handlingar. I praktiken råder dock stor osäkerhet vad gäller vilka som erhåller tillstånd att korsa gränslinjen. I april 2016 införde de facto-myndigheterna i Abchazien ny lagstiftning som reglerar möjligheten att korsa gränslinjen. Lagstiftningen är otydlig, delvis motsägelsefull och uppfyller inte kraven på icke-diskriminering. Praxis har visat att tillämpningen av lagen varierar, vilket lett till fortsatt stor rättsosäkerhet.

Ombudsmannen har uppmärksammat att de facto-polis och -militär från utbrytarregionerna genomför olagliga frihetsberövanden längs gränslinjerna. Enligt uppgift häktades 163 personer längs gränslinjen med Sydossetien under 2015, och 341 personer längs gränslinjen med Abchazien. I båda fallen omfattades ett antal minderåriga. I de flesta fall bötfälls de häktade och släpps när de betalat böterna. Böterna kan variera i storlek men innebär i många fall en stor ekonomisk påfrestning för de drabbade familjerna.

Rättssäkerhet

Situationen inom rättsväsendet har under senare år förbättrats på flera områden. Bland annat har en märkbar förändring ägt rum av domarnas attityd och ansvar för att leda processen, vilket lett till att de anklagades rättigheter stärkts.

En återkommande kritik mot rättsväsendet rör brist på motivering av beslut och domar, vilket minskar transparensen och påverkar möjligheten till överklagande. Även om de flesta rättegångar är öppna för allmänheten och ljud- och bildupptagningar är tillåtna är det fortfarande svårt att få information om rättegångstider. Ny lagstiftning som trädde i kraft 2016 inriktas på att åtgärda bristen på en anpassad rättsprocess för rättegångar där barn och ungdomar är involverade. Lagen omfattar bland annat införandet av specialiserade domare, begränsad användning av frihetsberövande, alternativa straffformer, samt individualiserade processer som omfattar barn som förövare, vittnen eller brottsoffer samt i förvaltningsrättsliga ärenden. Straffmyndighetsåldern i Georgien är 14 år.

Politiska uttalanden som låter påskina att politiker har möjlighet att utöva inflytande över rättsprocesserna visar på bristande förståelse för institutionernas roll hos ledande beslutsfattare. En opinionsundersökning som Kaukasusbarometern genomförde 2015 pekar på att bara 24 procent av de tillfrågade känner tillit till rättsväsendet.

En stor del av den etniskt georgiska befolkningen i Abchazien saknar giltiga identitetshandlingar, vilket påverkar deras möjlighet att utöva en rad olika rättigheter. Processen för att ansöka om identitetshandlingar är komplicerad och tillämpningen varierar från fall till fall. I april 2016 antog de facto-myndigheterna i Abchazien ny lagstiftning som reglerar de etniska georgiernas status i regionen. Analyser av lagstiftningen har pekat på att den är diskriminerande. Rättsläget för de etniska georgierna är fortsatt osäkert.

Strafffrihet

Georgien har inte genomgått någon process av övergångsrättvisa, varken rörande brott begångna under tiden då Georgien var en del av Sovjetunionen eller efter självständigheten. Detta innebär bland annat att inget straffrättsligt ansvar utkrävts för de brott mot mänskliga rättigheter som begåtts historiskt. Detta är en fråga som fått begränsad uppmärksamhet i debatten i Georgien.

Omfattande kritik har riktats mot statens bristande förmåga att utreda och åtala brott begångna av medlemmar i poliskåren. Det gäller inte minst anklagelser om övervåld och förnedrande behandling. Såväl Ombudsmannen som civilsamhället har pekat på långdragna och bristfälliga utredningar i dessa fall.

De åtalade polismännens redogörelser godtas i hög utsträckning utan att ifrågasättas av domstolen. Polis och åklagare upplevs därför skydda sina egna. Ombudsmannen och representanter från civilsamhället har vid återkommande tillfällen begärt att en oberoende förundersökningsmekanism ska inrättas med ett särskilt mandat att utreda anklagelser om övervåld, tortyr och förnedrande behandling som begås av polis eller fängelsepersonal. Polis och åklagare har också kritiserats för att inte utreda brott mot minoriteter på ett effektivt sätt. Utredningar av våldsbrott mot hbtq-personer och religiösa minoriteter leder sällan till åtal utan lagts ned utan att slutföras och i de fall där åtal väckts har åklagaren inte beaktat vålds- och hataspekterna av brottet.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Den georgiska författningen omfattar rätten till yttrandefrihet och fria oberoende media och i huvudsak kan såväl medborgare som journalister utöva sina rättigheter. Georgien klassificeras som delvis fritt i mediehänseende och får 49 poäng av Freedom House. Reportrar utan gränser placerar Georgien på plats 64 som ett land med noterbara problem.

Nyhetsförmedlingen domineras av tv och är i många fall politiskt färgad. Den populäraste tv-kanalen är regeringskritisk och den näst populäraste lojal med regeringen och kritisk mot det ledande oppositionspartiet UNM. Flera medieaktörer har pekat på att övergången från analogt till digitalt system öppnat upp för en förenklad ansökningsprocess och möjlighet för fler tv-kanaler. Tryckta media har mindre genomslag än tv.

Under 2015 påbörjades en rättsprocess om ägarskapet för den populära tv-kanalen Rustavi 2. Processen har kritiserats av såväl civilsamhället som internationella organisationer. Framförallt har kritik riktats mot domstolens beslut att byta ut tv-kanalens ledning med hänvisning till kanalens redaktionella policy. Beslutet uppfattades av många som tecken på politisk inblandning i rättsprocessen och som ett försök att tysta en kritisk mediaröst.

Det hävdades efter överklagande och tv-kanalen och dess nyhetsrapportering har i praktiken kunnat fungera under rättsprocessens gång.

Användningen av internet som informationskälla har ökat och uppgår till omkring 35 procent av befolkningen. Freedom House klassificerar Georgien som fritt avseende frihet på internet. I National Democratic Institutes opinionsundersökning från juni 2016 uppgav 46 procent av befolkningen att de använde sig av internet dagligen.

Mötes- och föreningsfrihet

Den georgiska författningen omfattar såväl mötes- som föreningsfrihet. Föreningsfriheten inkluderar rätten att starta och delta i fackföreningar. Tillstånd att genomföra offentliga möten krävs generellt inte, det räcker med att organisatörerna informerar myndigheterna i förväg. Det sker relativt sällan att möten förhindras. Ombudsmannen noterar dock i sin rapport för 2015 att även om inga omfattande överträdelser av mötesfriheten skett så har en rad icke motiverade begränsningar ägt rum. En studie från Centret för utbildning och uppföljning av mänskliga rättigheter (EMC) visar till exempel på en trend av övervåld från polisens sida mot aktivister och demonstranter, särskilt i fall där man protesterat mot regeringens politik.

Hbtq-rörelsen har sett sin rättighet att anordna offentliga möten begränsas. Efter händelserna i samband med Internationella dagen mot homofobi 2012 och 2013, då hbtq-aktivister möttes av våldsamma motdemonstrationer och polisen inte förmådde säkerställa demonstranternas säkerhet, har hbtq-

rörelsen vid ett flertal tillfällen inte kunnat genomföra manifestationer på ett sådant sätt som man hade önskat på grund av säkerhetsöverväganden. I samband med Internationella dagen mot homofobi 2015 valde man att genomföra en mindre demonstration som avlöpte utan oroligheter, men 2016 valde rörelsen att inte organisera någon manifestation eftersom man inte ansåg att polisen kunde garantera deltagarnas säkerhet.

Oppositionen har pekat på polisens bristande förmåga att förhindra attacker mot oppositionsmedlemmar och att utreda och lagföra dessa brott. Även Ombudsmannen har rapporterat om en rad incidenter riktade mot oppositionspartiet UNM som utgjort överträdelser mot föreningsfriheten.

Religions- och övertygelsefrihet

Den georgiska författningen omfattar religionsfrihet, men slår också fast den ortodoxa kyrkans särställning. Enligt folkräkningen 2014 tillhör 83 procent av befolkningen den georgiska ortodoxa kyrkan, omkring elva procent är muslimer och tre procent tillhör den armeniska apostoliska kyrkan. Den ortodoxa kyrkans ställning som majoritetskyrka har lett till en institutionell särställning. Bland annat har den ortodoxa kyrkan erhållit ersättning för skada som man lidit under sovjettiden samt en rad skattelättnader, som inte tillerkänns andra religiösa samfund. Under 2014 antog regeringen ett regelverk för ersättning även av andra religiösa samfund. Rätten till ersättning begränsades dock till muslimska, judiska, katolska och armenisk-apostoliska församlingar och omfattar därmed inte alla religiösa samfund i Georgien.

Religiös intolerans och brister i polisens agerande i fall av våld och ofredande av religiösa minoriteter är en återkommande problematik. Jehovas vittnen och muslimer tillhör de mest utsatta grupperna. Enligt EU:s rapportering ägde 51 incidenter riktade mot Jehovas vittnen rum under 2015. Dessa omfattade såväl våld mot och ofredande av enskilda som hindrande av religiös sammankomst och förstörelse av egendom.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Enligt statistik från den georgiska statistikmyndigheten GeoStat uppgick arbetslösheten under 2015 till tolv procent. Opinionsundersökningar som bygger på självklassificering av de tillfrågade visar dock på högre siffror och i

National Democratic Institutes undersökning från juni 2016 angav 63 procent av de tillfrågade att de inte hade någon formell anställning. Fler kvinnor än män saknar formell anställning och på landsbygden är detta oftare fallet än i städerna.

Georgisk arbetslagstiftning uppfyller i stora drag internationell standard och Georgien har ratificerat de åtta viktigaste ILO konventionerna. I april 2015 inrättades en avdelning för arbetsmiljöinspektion som en del av ministeriet för arbete, hälsa och sociala frågor. Inspektionens arbete begränsas dock av att man endast besöker arbetsplatser efter skriftlig överenskommelse med arbetsgivaren. Vidare kan inspektionen endast avge rekommendationer som inte är bindande. Sanktioner saknas för brott mot arbetslagen och för fall av diskriminering eller ofredande på arbetsplatsen som omfattas av icke-diskrimineringslagen. Kritik har därför riktats mot inspektionen och dess bristande förmåga att säkerställa arbetarnas rättigheter. Civilsamhällesföreträdare har pekat på en rad fall av exploatering av arbetare och brott mot säkerhetsföreskrifterna. Under 2015 dog eller skadades 123 personer på sin arbetsplats.

Barnarbete utgör ett problem. Enligt uppgifter från GeoStat från 2016 arbetar 5,8 procent av alla barn i åldersgruppen 5-17 år. Av dessa utför 4,2 procent otillåtet barnarbete. Omkring 15 600 av de barn som utför otillåtet barnarbete har dessutom arbeten som klassificeras som farliga. Arbetsmiljöinspektionen har än så länge inte vidtagit effektiva åtgärder för att motarbeta barnarbete.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Enligt GeoStat uppgick den förväntade medellivslängden under 2015 till 77,2 år för kvinnor och 68,6 år för män. Sedan 2013 erbjuder Georgien gratis sjukvård för alla medborgare. Hög mödra- och barnadödlighet utgör fortsatt ett problem. Mödradödligheten uppgick 2015 till 36 kvinnor per 1 000 gravida kvinnor. Vad gäller barnadödligheten är situationen något bättre, men trots en fortsatt nedgång uppgick den 2015 till 12 barn per 1 000 nyfödda. Barn och kvinnors hälsa påverkas bland annat av undernäring. Cirka 22 procent av alla barn under fem år och 25 procent av alla gravida kvinnor lider av anemi (blodbrist).

Rätten till utbildning

Rätten till utbildning tillgodoses genom allmän och kostnadsfri skolgång för alla barn i landet. Kvaliteten på utbildningen är inte alltid tillfredsställande. Rapporter från Världsbanken och UNICEF visar att trots flera reformer under senare år uppnår inte två tredjedelar av alla 15-åringar önskvärda studieresultaten inom läsförståelse, matematik och naturkunskap.

För de etniska minoriteterna sker undervisning på azerbajdzjanska, armeniska eller ryska i omkring 300 skolor. Övriga minoritetsgrupper erbjuds inte längre undervisning på sina hemspråk. Brist på lärare och undermåligt undervisnings-material gör att undervisningen i dessa skolor står sig dåligt i jämförelse med andra skolor. Avståndet till högstadieskolorna samt kostnaderna för transport gör att många minoritets elever, särskilt flickor, avslutar sina studier efter årskurs nio istället för att fullfölja skolan upp till årskurs tolv.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Georgien utmärker sig i regionen genom den stora andel av befolkningen som lever i fattigdom. Internflyktingar, barnfamiljer, etniska minoriteter och folk på landsbygden tillhör de särskilt utsatta Statistik från Världsbanken visar att den del av befolkningen som lever under den nationella fattigdomsgränsen minskat kontinuerligt från 2010 till 2014. Samtidigt har antalet personer som lever i viss fattigdom och antalet som klassificeras som sårbara ökat under samma period. Statistiken visar att 32 procent av befolkningen lever på upp till 2,5 USD per dag och 37 procent på upp till 5 USD per dag. Endast sju procent av befolkningen utgör medelklass. Georgien hamnar på plats 76 i UNDP:s index för mänsklig utveckling (HDI) med 0,754 poäng, vilket klassificeras som hög utveckling och utgör en fortsatt förbättring i förhållande till tidigare år.

Georgien har ett stort antal internflyktingar från kriget under 90-talet och 2008. År 2015 fanns det omkring 270 000 internflyktingar i Georgien. Av dessa bor omkring 125 000 i särskilda flyktingläger. Omkring 55 500 familjer är fortfarande i behov av adekvat boende. Ombudsmannen har bland annat rapporterat om fall där de boenden som erbjuds inte uppfyller en rimlig levnadsstandard. Arbetslösheten bland internflyktingarna är fortsatt hög och ytterligare insatser krävs för att stödja dem med inkomstskapande aktiviteter och öka deras integrering in i det lokala samhället. Samtidigt menar UNHCR

att det är dags att avveckla de generella stöd som alla internflyktingar får och istället fokusera på behovsprövade insatser för dem som mest behöver det.

Konflikterna har även påverkat befolkningen som bor längs de administrativa gränslinjerna med utbrytarregionerna och som har förlorat möjligheten att bruka jordbruksmark som hamnat på den andra sidan av gränslinjen. I samband med att Sydossetien sätter upp staket och försvårar övergången över gränslinjen drabbas de lokala bönderna. Den georgiska regeringen har genomfört en rad program för att stödja befolkningen i dessa områden, bland annat genom finansiellt stöd till familjerna längs gränslinjen.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Georgisk lagstiftning erkänner kvinnor och män samma rättigheter och icke-diskrimineringslagen förbjuder diskriminering på grund av kön. I praktiken diskrimineras kvinnor på en rad områden.

Enligt rådande könsstereotyper är kvinnans huvuduppgift att ta hand om familjen, i hemmet. Våld i hemmet är ett stort problem och omfattande insatser har satts in de senaste åren för att bekämpa våldet och öka medvetenheten om problemet. Under 2015 skedde en markant ökning både av antalet samtal till jourtelefonen och av antalet besöksförbud som polisen utfärdade till skydd för offren. Trots detta antas mörkertalet av icke rapporterade fall vara stort. Åsikten att våld i hemmet utgör en familjeangelägenhet är fortfarande vanligt förekommande och begränsar såväl rapporteringen av brott som offrens tillgång till stöd och hjälp. Många våldsoffer saknar också kännedom om tillgängliga skyddsåtgärder och stödmekanismer som staten kan erbjuda. Under 2014 skrev Georgien under Istanbulkonventionen och arbetet med harmoniseringen av lagstiftningen har påbörjats. Parlamentet har fortfarande inte ratificerat konventionen.

Kvinnor har rätt till fri abort. Officiell statistik över könss selektiva aborter saknas men en studie från UNFPA från 2015 anger att det föds 110 pojkar för 100 flickor i Georgien, vilket pekar på en tydlig snedvridning av könsfördelningen. Kvinnornas begränsade ekonomiska deltagande framgår bland annat av skillnaderna i medellön. Enligt GeoStat var medellönen för kvinnor under 2015 cirka två tredjedelar av männens medellön.

Barnets rättigheter

UNICEF har pekat på att trots att den genomsnittliga fattigdomen minskar så minskar inte barnfattigdomen på samma sätt. Fattigdomen bland barn är större än bland befolkningen i allmänhet. Statistik över socialförsäkrings-systemet visar att en liten del av utbetalningarna går till barn.

Användningen av barnaga är ett annat problematiskt område som uppmärksammas av civilsamhällesorganisationer och FN:s mänskliga rättighetsmekanismer. Lagstiftningen ger ett visst skydd, men omfattar inte ett generellt förbud mot aga utan kräver att behandlingen av barnet måste leda till ett visst lidande för att klassificeras som olaglig. Enligt den allmänna opinionen är fysisk bestraffning av barn acceptabel så länge den inte passerar en viss gräns. En undersökning av UNICEF från 2013 visade att 45 procent av de tillfrågade tyckte att det var acceptabelt att utöva våld i disciplinärt syfte. Kombinationen av omfattande acceptans av fysisk bestraffning och en låg benägenhet för utomstående att ingripa gör att barn som utsätts för våld är sårbara.

Georgien har tagit flera viktiga steg mot att minska institutionaliseringen av barn. Trots detta finns fortfarande en rad institutioner för omhändertagande av barn. Flera av dessa drivs i religiös regi av den georgiska ortodoxa kyrkan eller muslimska församlingar och verksamheten är delvis oreglerad. Ombuds-mannen har i sin rapport pekat på att kvalitén på omvårdnaden på dessa institutioner varierar och att personalen ofta saknar erforderlig utbildning.

Barnäktenskap och tvångsäktenskap förekommer i Georgien. Under 2015 registrerades 611 äktenskap där den ena eller båda makarna var mellan 16 och 18 år. Mörkertalet antas dock vara stort, inte minst eftersom äktenskap för barn under 16 år strider mot lagen och inte kan registreras. Det saknas därför fullständig statistik, men studier visar att barnäktenskap även omfattar barn under 16 år och att det är vanligt i vissa områden på landsbygden och bland vissa etniska minoriteter. Äktenskapen leder i många fall till att flickor inte fullföljer sin skolgång och föder barn innan de uppnått vuxen ålder. I sin rapportering tar Ombudsmannen även upp 60 fall av otillåtna frihetsberövanden av minderåriga och menar att dessa kan innefatta så kallad brudkidnappning. Sexualundervisning förekommer men är inte en obligatorisk del av skolundervisningen.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Georgiens befolkning består av mer än 13 olika etniska och religiösa minoriteter. Enligt folkräkningen från 2014 tillhör 13 procent av befolkningen en annan etnicitet än den georgiska. De två största grupperna är azerbajdzjaner som utgör 6,3 procent och armenier som utgör 4,5 procent. Övriga grupper uppgår till mindre än en procent var och omfattar bland annat ryssar, osseter, yazidier, kister, ukrainare, greker och romer.

Icke-diskrimineringslagen förbjuder diskriminering på nationell, etnisk, språklig eller religiös grund. Trots detta finns en omfattande uppfattning av marginalisering av etniska och religiösa grupper. Till exempel skiljer sig medelinkomsten per månad i minoritetsområden markant från genomsnittet i landet. Under 2015 var medelinkomsten i minoritetsområden cirka 25 procent lägre än medelinkomsten för Georgien som helhet. Bristande kunskap i georgiska hindrar integration och leder till isolering. Problemet är särskilt stort hos den äldre befolkningen. Minoritetsrepresentanter har kritiserat regeringen för att se minoriteterna som en säkerhetsrisk och inte göra tillräckligt för att främja verklig integrering.

Europarådets rådgivande kommitté inom ramen för Konventionen för skydd av nationella minoriteter har i sin rapport från 2016 uttryckt oro för det ökande antalet hatbrott och ofredande samt myndigheternas bristande förmåga att hantera dessa på ett korrekt sätt. I samband med brott mot etniska och religiösa minoriteter har polisen också kritiserats för att inta en medlande roll mellan parterna istället för att genomföra en oberoende utredning.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet är förbjuden enligt icke-diskrimineringslagen. I praktiken brister dock implementeringen av lagen och den georgiska staten uppfyller inte i tillräcklig utsträckning sin skyldighet att säkerställa hbtq-personers rättigheter. Enligt European Region of International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Associations (ILGA) index för 2016 uppfyller Georgien 30 procent av de uppställda kraven.

Hbtq-organisationer har rapporterat om rättsväsendets bristande förmåga att följa upp hatbrott mot hbtq-personer och pekat på att inget brott mot hbtq-

personer klassificerats som hatbrott sedan 2012, trots att hbtq-organisationernas egna undersökningar kommit fram till att mer än hälften av de tillfrågade utsatts för våld eller ofredande. I de flesta fall väljer dock brottsoffren att inte rapportera dessa brott till polisen.

Organisationen Fonden för Mediautveckling (MDF) registrerade 108 fall av hets mot folkgrupp mot hbtq-personer under perioden 2014-2015. EMC rapporterade 2016 att fallen av hets mot folkgrupp mot hbtq-personer minskat.

Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg fastslog i domen *Identoba och andra mot Georgien* den 12 maj 2015 att Georgiens hantering av demonstrationerna i samband med Internationella dagen mot homofobi 2012 och oförmåga att lagföra de ansvariga för våldsamheterna inte bara utgjorde ett brott mot mötesfriheten utan även mot förbudet mot tortyr och förnedrande behandling i kombination med diskrimineringsförbudet. Händelserna blev än mer våldsamma i samband med demonstrationerna året därpå.

Det saknas möjlighet att ingå samkönade äktenskap eller partnerskap i Georgien. Statistik saknas om diskriminering på arbetsplatsen, men fokusdiskussioner inom hbtq-rörelsen visar att diskriminering på arbetsplatsen eller i samband med anställningar i praktiken utgör ett av de största problemen för hbtq-personer.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Antalet asylsökande 2015 uppgick till 1 449 personer, vilket var en minskning jämfört med föregående år. Av de asylsökande kom 651 personer från Irak och 404 personer från Ukraina. Totalt beviljades 75 procent av de asylsökande skyddsstatus, antingen som flyktingar eller på humanitära grunder. Asylprocessen har reformerats som en del av den visumliberaliseringsprocess som genomförts inom ramen för Associationsavtalet med EU. År 2015 fanns det 627 statslösa personer i Georgien.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

På senare år har Georgien genomfört flera viktiga förbättringar i lagstiftningen för personer med funktionsnedsättning och deras rättigheter. Implementeringen av lagstiftningen är dock delvis bristfällig.

Förmyndarsystemet har reformerats och bygger nu på rätten till stöd och hjälp i stället för fullt förmyndarskap för personer med funktionsnedsättning. Utbildning för och kännedom om denna nya form av stöd saknas dock, vilket begränsar implementeringen.

Georgien har genomfört en avinstitutionaliseringsprocess i syfte att placera personer med funktionsnedsättning på mindre boenden istället för i stora institutioner. Processen har inte genomförts fullt ut och två institutioner för barn med funktionsnedsättning är fortfarande i bruk. Utbildningslagen slår fast att personer med funktionsnedsättning har rätt till inkluderande undervisning. I praktiken kan få skolor erbjuda detta eftersom de inte får tillräckligt stöd eller resurser för att hantera barn med särskilda behov. Fysisk tillgänglighet till allmänna utrymmen utgör ett stort problem. Lagstiftningen ger visst skydd men tillämpningen är bristfällig.

Ett av de största hindren för personer med funktionsnedsättning är det stigma som funktionshinder fortfarande innebär, vilket leder till att personer med funktionsnedsättning diskrimineras inom en rad olika områden.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1994 respektive år 1999.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD) ratificerades år 1999.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2002.

Konventionen mot tortyr, Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT) ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2005.

Konventionen om barnets rättigheter, Convention on the Rights of the Child (CRC) ratificerades år 1994. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2010. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2005.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) ratificerades år 2014.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED) har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention) och det tillhörande protokollet ratificerades år 1999.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, Rome Statute of the International Criminal Court (ICC) ratificerades år 2003.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR) ratificerades år 1999.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, Framework Convention for the protection of National Minorities, ratificerades år 2005.

Europeiska stadgan om landsdel- eller minoritetsspråk, European Charter for Regional or Minority Languages, har inte ratificerats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, signerades år 2014.

Europarådets straffrättsliga konvention om korruption, Criminal Law Convention on Corruption, ratificerades år 2008.

Svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sverige genomför ett omfattande arbete till stöd för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i Georgien både genom biståndet och i den politiska dialogen. Biståndet, som syftar till att stödja genomförandet av associeringsagendan med EU, omfattar bland annat insatser för ökat demokratiskt deltagande, minskad diskriminering och stärkt rättsäkerhet. Även EU arbetar med dessa frågor inom ramen för det Östliga partnerskapet. Flera internationella organisationer, såsom de viktigaste FN-organen och Europarådet, finns på plats och arbetar i Georgien.

I samband med FN:s universella granskningsmekanism (UPR) 2015 fick Georgien totalt 203 rekommendationer. Georgien accepterade initialt alla rekommendationer utom Rysslands. Sveriges rekommendationer gällde bland annat frågor om att bekämpa hatbrott och våld mot kvinnor.